

slovenský národopis

3 | 24

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1976

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.cceol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

Aktuálne otázky folkloristiky v ČSSR	333
Milan Leščák: Teoretické problémy súčasnej slovenskej folkloristiky	337
Bohuslav Beneš: K typológii ľudového vyprávění	347
Josef Tomeš: Folklorní žánry v obyčejové tradici	357
Dagmar Klímová: Zkušenosti se studiem dělnického folklóru městského typu	369
Marta Šrámková: Proměny a současný stav lidového vyprávění	379
Karel Horálek: Slovenský folklór a světová literatura	389
Oldřich Sirovátka: Populární literatura, masová literatura, paraliteratura z folkloristické perspektivy	397
Peter Liba: Folklor a populárna literatúra	405
Viera Gašparíková: Súčasná cesta humoristických rozprávání	413
Libuše Volbrachtová: K problematice monografické a tématické práce při studiu folklóru současnosti	422
Eva Orsáryová: Príspevok k systémovému skúmaniu piesňového repertoáru	427
Zora Vanovičová: Hromadné oznamovanie a ústna prozaická slovesnosť v súčasnosti	433
Mária Dzubáková: Začiatky teoretického záujmu o ľudovú rozprávku	437
Daniel Luther: K problému archivácie a katalogizácie slovenského ľudového divadla	442
Rodina a manželstvo	
Soňa Švecová: Právomoc hlavy rodiny v roľníckej rodine na Slovensku	446
Maria Biernacka: Dedínská rodina v oblasti Bieszczadov (Poľsko)	458
Josef Kandert: Skutečný a ideální obraz rodiny v jedné horehronské vesnici	464
Pavel Popelka: Sezónnosť uzavírání manželství, její vývojové tendence a příčiny	472
Peter Salner: Faktor ekonomickej zainteresovanosti v súčasnej svadbe	481
Zita Škovierová: Podiely rodiny a príbuzenstva na vzájomnej výpomoci pri stavaní rodinných domov v okrese Nové Zámky	468
ROZHLEDY	
K jubileu Eleny Prandovej (Milan Leščák)	494
Výstava keramiky v SNM na Bratislavskom hrade (Ester Plicková)	495
RECENZIE A REFERÁTY	

СОДЕРЖАНИЕ

Актуальные вопросы фольклористики в ЧССР	333
Милан Лешчак: Теоретические проблемы современной словацкой фольклористики	337
Богуслав Бенеш: О типологии народного рассказывания	347
Йозеф Томен: Фольклорные жанры в традиции обычаев	357
Догмар Климова: Из опыта по изучению рабочего городского фольклора	369
Марта Шрамкова: Изменения и современное состояние народного рассказывания	379
Карел Горалек: Словацкий фольклор и мировая литература	389
Олдржих Сироватка: Популярная литература, массовая литература, паралитература — с точки зрения фольклористической перспективы	397
Петер Либа: Фольклор и популярная литература	405
Вера Гашпарикова: Современное направление юмористических рассказываний	413
Либуше Волбрахова: К проблеме монографической и тематической работы при изучении фольклора в настоящее время	422
Ева Орсарюова: К вопросу системного изучения песенного репертуара	427
Зора Бановичова: Массовое оповещение и устная прозаическая словесность в настоящее время	433
Мария Дзубакова: Начало теоретического интереса к народной сказке	437
Даниел Лутер: К проблеме архивов и каталогизации словацкого народного театра	442
Семья и супружество:	
Соња Швецова: Власть главы семьи в крестьянской семье в Словакии	446
Мария Биернацкая: Сельская семья в области Бещад (Польша)	458
Йозеф Кандерт: Действительная и идеальная картина семьи в горегронском селе	464
Павел Попелка: Сезонность заключения браков, тенденции ее развития и причины	472
Петер Салнер: Фактор экономической заинтересованности в современной свадьбе	481

Na 1. strane obálky: Prevážanie výbavy nevesty v Heľpe, okr. B. Bystrica. Farebná snímka P. Styk, polovica 20. stor.

Auf der Vorderseite des Umschlages: Überführen der Ausstattung der Braut im Heľpa, Bezirk Banská Bystrica. Die Hälfte des 20. Jahrhunderts

PRÍSPEVOK K SYSTÉMOVÉMU SKÚMANIU PIESŇOVÉHO REPERTOÁRU

EVA ORSÁRYOVÁ
Národopisný ústav SAV, Bratislava

Na začiatku tohto príspevku by som chcela zdôrazniť, že v ňom pôjde predovšetkým o pracovne hypoteticky stavané poznámky k problematike systémového skúmania piesňového repertoáru dedinského spoločenstva ako vybraného kultúrno-spoločenského javu.

Hlavným cieľom takto určeného prístupu v konečnom dôsledku bude sledovať, ako funguje funkčný mechanizmus existencie piesňového repertoáru ako kultúrneho javu v lokálne vymedzenom sociálnom kontexte. Keďže nám tu ide o výskum ekológie alebo biológie folklóru, teoreticky a terminologicky sa opierame predovšetkým o všeobecnú teóriu systémov a výskum systémov v oblasti biológie (Bertalanffy¹), biofyziky (Beier²), Langeho,³ Piageta⁴ a kandidátsku dezertačnú prácu Zory Rusnákovej *Kmotrovstvo*.⁵ Vychádzame pritom z viacerých hypoteticky stavaných predpokladov, ktorých oprávnenosť a mieru pravdivosti overí, prehĺbi a doplní až dôsledná systémová analýza faktografického materiálu. Systémové skúmanie pritom chápeme ako metódu, pomocou ktorej možno hlbšie poznať dynamickú podstatu skúmaných javov v kontexte s ich prostredím. „Všeobecnou metódou, umožňujúcou dynamický prístup je metóda výskumov systémov vo svojich v súčasnej vede početných rozpracovaných špeciálnych metódach a metodikách. Tieto nástroje modernej vedy tiež dovoľujú, ba i vyžadujú, podrobiť výsledky empirických výskumov druhotnému výskumu, pretože iba prostredníctvom tohto druhostupňového spracovania možno dôjsť k určitým záverom explikatívneho charakteru.“ (Citované z rkp. práce Z. Rusnákovej *Kmotrovstvo*.)

Ak vychádzame z predpokladu izomorfizmu — teoreticky predpokladajúc určité podobnosti a zá-

roveň špecifickosti systémov, skúmaných rôznymi vednými disciplínami, môžeme potom postupovať dvoma spôsobmi (najlepšie v kombinácii obidvoch): 1. vychádzať zo všeobecnej teórie systémov a považovať jav za systém, 2. vychádzať z javov, ktoré skúmame, a od nich sa dostávať ku systémom, hľadať v ich fungovaní pôsobenie systémov a ich transformácií. Aký bude výsledok analýzy, môžeme iba hypoteticky predpokladať. Vždy však chápeme systémový prístup predovšetkým ako metodickú pomôcku, vychádzajúcu od javov (teda z konkrétneho skúmaného materiálu) cez ich vzťahy (systémová analýza) opäť k javom na kvalitatívne vyššom stupni ich poznania.

Pieseň je jav mnohostranný a mnohovýznamový najmä z hľadiska možných väzieb so systémami „vyššieho rádu“,⁶ ako sú napr. celková hudobná kultúra národa, oblasti, prípadne lokality (vo svojich vývinovo odlišných podobách), ako aj kultúra skúmanej oblasti, prípadne jej vybrané stránky (ľudová inštrumentálna hudba, spoločenský život, zvykoslovie), skupina nositeľov určitej piesňovej kultúry, celkový folklórny prejav atď. Všetky uvedené aspekty môžu slúžiť ako zorný uhol na spevný prejav a dávajú nám možnosť vytvoriť rôzne modely systémov,⁷ v rámci ktorých pieseň vystupuje ako ich súčasť, alebo s nimi vstupuje do interakcie v rámci iného systému (okolía). Rovina systémovej analýzy závisí od zámeru a vybraného problému.

Pri skúmaní piesňového repertoáru vychádzame z hypotézy, že repertoár je ako organizmus, ktorého životnosť je závislá od jeho schopnosti byť otvoreným systémom. Jeho fungovanie je závislé od funkčnej väzby k okoliu, od jeho funkčného uplatnenia sa v rámci okolitých systémov.⁸ Pod

otvorenosťou systému rozumieme schopnosť systému funkčne sa uplatniť vo väzbe s iným systémom.

Pokúsime sa predovšetkým o vymedzenie repertoáru ako relatívne izolovaného celku a potom o naznačenie väzby repertoáru na jeho nositeľov v rovine sociálneho systému, teda o jeho vymedzenie ako javu sociálne viazaného. Vymedzenie repertoáru ako relatívne izolovaného celku považujeme iba za pomocné, pretože — ako na to poukážeme ďalej — v procese svojho fungovania sa javí ako nesamostatný, podmienený činnými prvkami vo väzbe na iné systémy.

1.

Piesňový repertoár ako jav kultúrno-historický predstavuje súbor piesní, časť z celku hudobno-spevnej kultúry, vymedzený jednak skúmaným časom (chápaným v zmysle mikrovývinovom), jednak konkrétnym nositeľom (v podobe individua alebo súboru individuí viazaných sociálnym a kultúrnym systémom).

Predbežne budeme považovať repertoár za v rozličnej miere organizovaný vyvíjajúci sa celok, vykazujúci určité systémové vlastnosti na základe svojej funkčnej štruktúry, teda vo funkčnom uplatnení sa vo väzbe s okolitými systémami.

Východiskovým materiálom pri skúmaní piesňového repertoáru lokálne vymedzeného spoločenstva nám budú všetky piesňové jednotky zaznamenané v skúmanom teréne vo vymedzenom čase. Pracovne teda termínom piesňový repertoár označujeme určitý abstraktný repertoárový model, vytvorený na základe čím najrozsiahlejšieho poznania piesňového materiálu, existujúceho v skúmanom prostredí v jeho manifestnej i latentnej podobe.⁹ (Nevšíname si zatiaľ otázku miery folklórnosti zložiek skúmaného javu.) Skúmame ho predovšetkým cez relatívne vyčerpávajúce poznávanie repertoárov jednotlivcov a skupín (interpretačných zoskupení) na základe poznania jeho jednotlivých variantov a ich vzájomnej konfrontácie. Takto vytvorený súbor piesní (ako prvkov alebo systémov — podľa cieľa skúmania) nám potom poslúži ako model repertoáru kolektívu, respektíve ako východisko k vytváraniu rôznych modelov repertoáru podľa bádateľského zámeru. (Repertoár predbežne nepovažujeme za úplný systém — teda v tej podobe, aký ho poznáme na základe získaných informácií v teréne — ak budeme ďalej používať termín systém, chápeme ho iba ako pomocný termín.)

Ak na repertoár spoločenstva pozeráme z pozície pieseň = systém, alebo presnejšie hudobná zložka piesne = systém, vychádzajúc z K r e s á n k o m prepracovaného a v súčasnej slovenskej etnomuzikológii zaužívaného vývinového radu tonálnych štruktúr, predstavuje repertoár pre život folklóru typickú koexistenciu rôznych vývinových štádií súčasne. V rámci konkrétneho piesňového repertoáru vlastne možno hovoriť o určitom zrovnoprávnení systémov rôzneho vývinového stupňa vo vymedzenom čase cez ich funkčné uplatnenie sa.

Ak považujeme za prvky celku (repertoáru spoločenstva) jednotlivé piesne, javí sa nám repertoár ako celok, existujúci v kolektívnom i individuálnom vedomí (spoločenstva i jednotlivcov) v latentnej forme a zastupuje v podstate invariantnú podobu repertoáru, ktorý sa realizuje v rámci speváckych príležitostí v ich konkrétnych variantoch. Jeho jednotlivé prvky vytvárajú štruktúru s vlastným funkčno-tematickým členením. Každá pieseň má vo funkčnej štruktúre repertoáru, ktorý vystupuje ako rozlične organizovaný celok, svoje pevnejšie ustálené alebo labilnejšie (prechodné) miesto. Popri určitej ustálenosti základného piesňového fondu má spevný repertoár aj schopnosť cez konkrétne varianty ustavične sa meniť, narastať a obohacovať sa jednak z vlastných zdrojov (napr. prínos niektorých jednotlivcov), jednak preberaním zvonku (napr. pôsobenie masových médií). V takomto zmysle možno hovoriť aj o otvorenosti repertoáru ako živého organizmu. Teoreticky uzavretý model repertoáru predstavuje napr. zafixovaná podoba istej časti repertoáru v piesňovej zbierke. Bez väzby na nositeľa a prostredie existencie nie je živým organizmom, nemôžeme sledovať jeho spôsob života ako celku. Teda jednou z vlastností repertoáru ako živého organizmu (celku) je jeho pohyblivosť, dynamickosť jednak vo vnútri celku (variabilita známeho piesňového fondu, ale tiež presúvanie funkčne voľnejších piesní v rámci štruktúry), jednak navonok (prijímanie nových prvkov — z iného prostredia).

Z hľadiska svojho zaradenia v repertoári vystupuje určitá časť repertoáru ako relatívne stabilnejšia zložka (ideálne ako skúmať tento problém je sledovať zmeny v širšom časovom úseku — tzv. kinematický výskum), iná sa zase javí ako pohyblivejšia, viac usposobená prijímať nové prvky. To je podmienené stupňom funkčných väzieb piesne (piesňového druhu) v rámci celkového kultúrneho kontextu jej nositeľov a aktuál-

nosťou týchto väzieb z hľadiska vymedzeného obdobia.

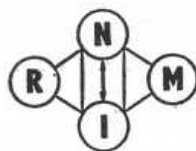
V rovine repertoáru spoločenstva ako celku, pozostávajúceho z častí, ktorými sú individuálne repertoáre ako systémy, možno povedať, že každý jednotlivý člen skúmaného spoločenstva má vlastný piesňový repertoár a vlastne neexistujú dva totožné repertoáre v rámci jedného spoločenstva. Toto poukazuje na dôležitosť skúmania individuálneho prínosu nositeľov piesňového repertoáru a vzťahu jednotlivcov—kolektív. Napriek tomu však možno v repertoári spoločenstva ako celku vytypovať isté repertoárové jadro (blízke invariantu existujúcemu v kolektívnej pamäti). Je to tá časť repertoáru, v ktorej sa individuálne repertoáre prekrývajú. Toto jadro vlastne predstavuje diachrónny rad manifestných repertoárov časovo obmedzený vekom nositeľov. V synchrónnej rovine obsahuje v sebe predovšetkým manifestnú časť repertoáru, ale aj časť latentného. Nemôžeme však stotožniť s vnútornými prvkami celku, pretože obsahuje v sebe aj módné prvky (piesne), predpokladanú pohyblivú módnú časť repertoáru, ktorá v diachrónnej rovine prechádza do okrajových častí repertoáru, prípadne môže z neho i vypadnúť. Domnievame sa, že aj moment času začlenenia piesne v repertoári má pri jeho systémovej skúmaní svoju úlohu.

2.

Pri skúmaní spôsobu existencie vymedzeného celku zdá sa nám veľmi dôležité skúmať jeho nadväznosť na okolie, teda iné systémy. Ak ho chceme skúmať ako živý organizmus, nevystupuje ako samostatný celok, ale — ako sme to už spomenuli — jeho životnosť podmieňuje nositeľ. V tejto časti príspevku nám pôjde predovšetkým o vzťah repertoáru skúmaného spoločenstva ku sociálnemu systému jeho nositeľov — teda o piesňový repertoár ako sociálne podmienený jav — s cieľom hľadať, akú úlohu hrá v repertoári sociálna podmienenosť jeho nositeľov a ktoré sociálne faktory sa premietajú do repertoáru a spôsobu jeho fungovania. Repertoár ako celok nemôžeme vlastne skúmať priamo, ale iba sprostredkovane, cez jeho nositeľa. Keďže si model repertoáru vytvárame vlastne prostredníctvom konkrétneho nositeľa a vo väzbe na neho je pre nás dôležitým článkom pri vytváraní modelu predpokladaného systému a jeho transformácií. Nositeľa pritom chápeme v dvoch rovinách — jednak ako latentného nositeľa repertoáru v povedomí (spoločenstva i jednotlivcov), jednak ako interpreta

konkrétnych variantov. V súhlase s tým prakticky skúmame repertoár spoločenstva z jednej strany v polohe folklórneho povedomia, z druhej strany v konkrétnej interpretácii. Tieto roviny pritom vystupujú ako vzájomne podmienené a ich odlišovanie chápeme iba ako pomocné. Každý nositeľ je vlastne potencionálnym interpretom, avšak nie každý sa aktívne zúčastňuje na fungovaní repertoáru v skúmanom čase. Prítom podľa M u k a ř o v s k é h o „osnova individuálneho vedomí je až do najvnitřnějších vrstev dána obsahy, které náležejí vědomí kolektivnímu“.¹⁰

Zjednodušené schematické znázornenie vytvárania modelu repertoáru vyzerá asi takto:

R = predpokladaný repertoár
N = nositeľ
I = interpret
M = vytváraný model repertoáru

Schéma sa komplikuje rozlišovaním individuálneho a spoločenského faktoru.

V procese fungovania, spôsobu existencie repertoáru, vystupuje nositeľ ako hybný činiteľ (môžeme si ho označiť ako činný prvok). V interakcii dvoch modelových systémov repertoár—nositeľ vystupuje nositeľ ako aktívny a repertoár ako systém závislý od človeka. Človek si z invariantu repertoáru existujúceho v latentnej podobe vyberá prvky, ktorým dáva manifestnú podobu variantov. (Nestotožňujeme však latentný repertoár a invariant repertoáru.) Podľa O. L a n g e h o „velmi dôležité je to, že existujú systémy, ktoré udržuju rovnováhu alebo svoju vývojovou líniu ne vnútorným príčinným se okolí, ale tým, že pôsobi na okolí zvnějška a okolí tak měni“.¹¹ Takýmto systémom sa nám v interakcii repertoár nositeľ javí človek.

Pri skúmaní repertoáru v jeho sociálnych väzbách vychádzame zo sociálneho systému skúmaného spoločenstva nositeľov. Pod sociálnym systémom rozumieme podľa H i r n e r a „organizovaný útvar, ktorého zložky (subsystémy, jednotlivci) vymedzuju jeho vnútorné prostredie, majú vzhľadom na existujúce riadiace centrum a ostatné zložky presne vyhranené postavenie, druh a intenzitu špecifických funkcií, ako aj spôsob a stupeň vzájomnej spätosti“.¹² Ukazovateľom vzťahu individuum—spoločenstvo sa nám javil status. Sledovanie súvisu statusového systému nositeľov piesňového repertoáru je možné len na konkrétnej vzorke. Na príklade Liptov-

skej Tepličky sa nám javí z hľadiska repertoáru potrebné členenie predovšetkým podľa pohlavia (horizontálne), ktoré prejavuje najvýraznejšie odlišnosti v repertoárovej skladbe. Rôzne vekové skupiny (vertikálne členenie) nám zase umožňujú skúmať vývinový aspekt pri sledovaní repertoáru ako celku. Zamestnanie ako ďalší faktor členenia sociálneho systému nositeľov repertoáru sa v skúmanom prostredí zhruba podriaďuje členeniu na mužov a ženy a vekovým vrstvám. Odlíšenie skupín nositeľov podľa zamestnania sa nám zdá pri Liptovskej Tepličke druhotné. Pri skúmaní repertoárov vybraných jednotlivcov (prípadne ustálených interpretačných zoskupení) majú svoju úlohu ešte ďalšie sociálne faktory (rodina — najmä v prípade speváckych rodín s tradíciou, styk s výnimočnými speváckymi osobnosťami, vytváranie menších zoskupení v rámci spoločenstva na základe vzťahov rodinných, susedských, priateľských a pod.). Na základe spomenutých základných kritérií (vek, pohlavie, prípadne zamestnanie) možno vydeliť v skúmanom sociálnom systéme isté vrstvy nositeľov repertoáru. Každý jednotlivec vystupuje pritom vo viacerých skupinách súčasne a je nimi primárne určovaný. Miera odlišnosti repertoáru

jednotlivca od priemeru skupiny, do ktorej svojím pohlavím, vekom a zamestnaním patrí, je ukazovateľom možnosti jeho individuálneho prínosu (treba ho však skúmať individuálne). Každý jednotlivec vystupuje pritom vo viacerých skupinách súčasne a jeho miesto (pozícia) v skupinách nie je nemenné (vek, zamestnanie). Jednotlivé takto vymedzené vrstvy sa navzájom prepletajú. Jedným zo znakov, špecifikujúcich jednotlivé skupiny nositeľov ako príslušníkov určitého spoločenstva je tiež zloženie a špecifickosť ich repertoárov. Dôležitú úlohu pri ich formovaní majú spevácke príležitosti, ich súvis s rodinným a spoločenským životom a zaužívaný (sólový, skupinový) spôsob interpretácie. Repertoár jednotlivých vrstiev nositeľov, vymedzených vekom, pohlavím a zamestnaním, sa líši jednak zložením spievaných piesní, obľúbenosťou a frekvenciou niektorých piesňových druhov alebo jednotlivých piesní, ako aj ich spôsobom interpretácie.¹³

Príspevok je postavený ako východisko k ďalšej práci na systémovej analýze konkrétneho materiálu z terénu — súčasného piesňového repertoáru lokality Východná.

POZNÁMKY

¹ BERTALANFFY, L.: *Studia generale*, 18, 1965; TEN ISTÝ: *Člověk robot a myšlení. (Psychologie v moderním světě.)*

² BEIER, W.: *Biofyzika. Úvod do fyzikální analýzy biologických systémů a soustav.* Praha 1974.

³ LANGE, O.: *Celek a vývoj ve světle kybernetiky.* Praha 1966.

⁴ PIAGET, J.: *Strukturalizmus.* Bratislava 1971.

⁵ RUSNÁKOVÁ, K.: *Kmotrovstvo. Analýza spoločenskocultúrneho celku.* Kandidátska dizertačná práca. Rkp. Bratislava 1975.

⁶ Termín uvádzam podľa O. LANGE, c. d., s. 30n.

⁷ „Pojem systému a pojem modelu jsou v úzké souvislosti. Jak ukazuje zkušenost, je možné a snad i nutné pro vyjádření dané oblasti reality použít modelů různého stupně komplexnosti“ (W. BEIER, c. d., s. 22). „V užším slova smyslu je model pomocná představa, která umožňuje znázornit jisté vztahy, a tím nám pomáhá snadněji s nimi pracovat.“ (Tamže, s. 23.)

⁸ Teoreticky vychádzam z Bertalanffyho všeobecnej teórie otvorených systémov (BERTALANFFY, L.: *Studia generale*, 18, 5, 1965; BEIER, W.: c. d.).

⁹ Termíny manifestný a latentný repertoár uvádzam podľa M. LEŠČÁKA. (K problému empirického výskumu kolektívnych estetických noriem; prednesené na metodologickom seminári v Smoleniciach r. 1973; Súčasný stav humoristického rozprávania na Spiši. Kandidátska dizertačná práca, rkp. Bratislava 1971.)

¹⁰ MUKAŘOVSKÝ, J.: *Umění jako semiologický fakt.* In: *Studie z estetiky.* Praha 1966, s. 111.

¹¹ LANGE, O.: c. d., s. 100.

¹² HIRNER, A.: *Odchádzka obyvateľov Kysúc za prácou a sociálny systém Kysúc.* Bratislava 1969.

¹³ K problému v Liptovskej Tepličke pozri: ORSÁRYOVÁ, E.: *Poznámky ku skúmaniu piesňového repertoáru a jeho nositeľov.* *Slov. Národop.*, 24, 1976, s. 85–96.

Резюме

В работе рассматриваются в рабочем порядке гипотетические замечания к проблематике системного изучения песенного репертуара сельской общности как выбранного культурно-общественного явления.

При изучении репертуара автор исходит из гипотезы, что репертуар представляет собой единое целое, жизненность которого зависит от того, насколько его можно считать открытой системой. Функционирование репертуара зависит от его функциональной связи с окружающей средой, от его функционального применения в рамках окружающих систем. Под понятием «открытая система» подразумевается способность системы найти функциональное применение во взаимосвязи с иной системой.

Целью автора было, во-первых, определить репертуар как относительно изолированное целое, а во — вторых, показать связи репертуара с его носителями на уровне социальной системы, то есть определить его как явление социально связанное.

1. Песенный репертуар предварительно считать единым, в различной степени организованным, развивающимся элементом, который обладает определенными свойствами системы, на основе своей функциональной структуры, то есть в функциональном применении в связи с окружающими системами. Таким образом, автор не считает репертуар системой без остатка, то есть в таком виде, в каком он представляется на основе информации, полученных в полевых условиях исследования. Термин система применяется при его обозначении только как вспомогательный. Систем-

ное изучение репертуара можно проводить на различных уровнях (например, песня — система; отдельные песни — элементы системы, индивидуальные репертуары — системы и т. д.).

Теоретически замкнутую модель репертуара представляет собой, например, зафиксированная форма определенной выбранной части репертуара в песенном сборнике. Вне связи с носителем и со средой этот репертуар не может быть живым элементом.

2. Изучая репертуар как живой организм, мы должны исходить из того, что он не выступает в виде самостоятельного единого элемента, его жизненность обуславливается носителем. Репертуар нельзя изучать прямо, а только косвенно, посредством его носителя. Поскольку модель репертуара создается, собственно говоря, при помощи конкретного носителя и в связи с ним, то этот носитель является важным звеном при создании предполагаемой системы и при ее трансформациях. Носитель понимается в двух смыслах: латентный носитель репертуара в сознании и исполнитель конкретных вариантов. Практически носитель изучается на уровне фольклорного сознания и на уровне конкретного исполнения. Приведенные плоскости изучения проявляются как взаимно обусловленные и их разделение можно понимать только как вспомогательное.

В процессе функционирования репертуара носитель выступает как движущая сила, движущий фактор (его можно означить активным элементом). В интеракции двух модельных систем репертуар — носитель последний выступает как активный элемент, а репертуар — как система, зависящая от человека.

BEITRAG ZUR SYSTEMERFORSCHUNG DES LIEDERREPERTOIRES

Zusammenfassung

In der Arbeit geht es vor allem um hypothetisch aufgestellte Arbeitsnotizen zur Problematik der Systemerforschung des Liederrepertoires der dörflichen Gemeinschaft als einer ausgewählten kulturell-gesellschaftlichen Erscheinung.

Bei der Untersuchung des Repertoires gehen wir von der Hypothese aus, daß sich das Repert-

toire wie ein Ganzes verhält, dessen Lebendigkeit von seiner Fähigkeit abhängt, sich wie ein offenes System zu verhalten. Sein Funktionieren hängt von der funktionellen Bindung an die Umgebung und von seiner funktionellen Anwendung im Rahmen der Nachbarsysteme ab. Unter der Offenheit des Systems verstehen wir

hier seine Fähigkeit, im Verband mit einem anderen System funktionell zur Geltung zu kommen.

Es handelt sich hier erstens um eine Abgrenzung des Repertoires als eines *relativ isolierten Ganzen* und zweitens um ein Andeuten der Bindung des Repertoires an seine Träger auf der Ebene eines sozialen Systems, also um eine Abgrenzung des Repertoires als einer *sozial gebundenen Erscheinung*.

1. Das Liederrepertoire halten wir vorläufig für ein in unterschiedlichem Maße organisiertes und sich weiterentwickelndes Ganzes, das bestimmte Systemeigenschaften auf Grund seiner funktionellen Struktur, also in der funktionellen Geltung im Verband mit den umliegenden Systemen aufweist. In der Gestalt, wie wir sie durch die im Terrain erworbenen Informationen kennen, betrachten wir also das Repertoire nicht als ein System ohne Rest. Den Ausdruck „System“ verwenden wir zu seiner Bezeichnung nur als Hilfsmittel. Die Systemforschung des Repertoires kann man auf mehreren Ebenen durchführen, z. B. Lied = System; einzelne Lieder = Elemente des Ganzen; individuelle Repertoires = Systeme usw.

Theoretisch stellt das geschlossene Modell des Repertoires z. B. die fixierte Gestalt eines bestimmten ausgewählten Teiles des Repertoires in einer Liedersammlung dar. Ohne Bindung an den

Träger und an das Milieu der Existenz ist es als Ganzes nicht lebendig.

2. Wenn wir das Repertoire als lebendigen Organismus untersuchen wollen, tritt es nicht selbständig als Ganzes auf, denn seine Lebendigkeit ist durch den Träger bedingt. Wir können das Repertoire nicht direkt untersuchen, sondern nur indirekt, über seinen Träger vermittelt, erforschen. Da wir uns das Modell des Repertoires eigentlich mittels und in der Bindung an einen konkreten Träger formen, erscheint der Träger als ein wichtiges Glied bei der Bildung des Modells des angenommenen Systems und seiner Transformationen. Den Träger fassen wir in zwei Ebenen auf: *den latenten Träger des Repertoires im Bewußtsein* und *den Interpreten konkreter Varianten*. Wir untersuchen ihn praktisch in der Ebene des Folklorebewußtseins und in der Ebene der konkreten Interpretation. Die genannten Ebenen treten als gegenseitig bedingte Erscheinungen auf und in ihrer Unterscheidung sehen wir nur ein Hilfsmittel.

In der Funktion des Repertoires tritt der Träger als *bewegender Faktor* auf; wir können ihn als *tätiges Element* bezeichnen. Bei der Interaktion der beiden Modellsysteme *Repertoire – Träger* tritt der Träger als ein aktives System, das Repertoire als ein vom Menschen abhängiges System auf.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук

Год издания 24, 1976 № 3

Издается четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Божена Филова и Павол Стано

Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 24, 1976, Nr. 3. Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und Pavol Stano

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences

Volume 24, 1976, No. 3

Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová and Pavol Stano

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19, Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences

Anné 24, 1976, No. 3. Paraît quarte fois par an Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol Stano

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Časopis Slovenskej akadémie vied

Ročník 24, 1976, číslo 3 — Vychádza štyri razy do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová

Výkonný redaktor Pavol Stano

Redakčná rada: dr. Soňa Burlasová, dr. Emília Horváthová, dr. Soňa Kovačevičová, dr. Milan Leščák, dr. Michal Markuš, doc. dr. Ján Michálek, dr. Ján Mjartan, doc. dr. Stefan Mruškovič, dr. Viera Nosáľová, doc. dr. Ján Podolák, doc. dr. Antonín Robek.

Výtvarná redaktorka Viera Miková

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné Kčs 80,—

Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky vrátane do zahraničia a predplatné prijíma PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo nám. 6/VII, 884 19 Bratislava. Možno objednať aj na každej pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1976

Distributed in the socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia. Distributed in West Germany and West Berlin by KÜBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V., Periodical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam, Netherlands.